

відносин. Наявність такого порушення викликає у особи необхідність звернутися за захистом свого порушеного суб'єктивного права до адміністративного суду. При цьому особа має обрати такий спосіб захисту, який обумовлений характером правопорушення, і не просити у суду захисту, виходячи із того, щоб у майбутньому не допустити порушення її суб'єктивних прав. Змістом судового захисту є усунення перешкод на шляху здійснення особою свого суб'єктивного права. Тому судовий захист в адміністративному судочинстві при оскарженні рішень суб'єктів владних повноважень – це передбачена у законі можливість застосувати заходи, спрямовані на припинення порушення суб'єктивного права особи та його відновлення, а у випадку неможливості відновити порушене суб'єктивне право – можливість компенсації спричинених збитків, заподіяних правопорушенням.

Отже, незважаючи на введення воєнного стану, суди продовжують свою роботу і не припиняють власних повноважень щодо розгляду публічно-правових спорів. Це означає, що конституційне право на судовий захист залишається недоторканим і робота судів не може бути зупинена або обмежена в умовах не тільки воєнного стану, а й інших особливих правових режимів. Забезпечення функціонування судової системи в умовах воєнного стану є дуже важливим, оскільки головне завдання адміністративних судів – ефективний судовий захист осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень – залишається незмінним.

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

УДК 342.78

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/149-151

Наталія ГРІДНА

старший викладач кафедри
поліцейської діяльності та публічного
адміністрування факультету № 3
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор філософії

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стрижневою установкою будь-якої сучасної держави, що прагне зайняти гідне місце у світовому суспільстві, є формування юридичного і політичного порядку, що відповідає життєвим реаліям, здатний забезпечити гідне існування особистості, повноцінну реалізацію та захист прав і свобод людини і громадянина, тим паче під час дії режиму воєнного стану.

Права людини є складним, багатовимірним явищем. У різні епохи проблема прав людини, незмінно залишаючись політико-правовою, набувала релігійно-етичного, філософського звучання. Людство на шляху утвердження прав і свобод людини пройшло тернистий шлях, крок за кроком обмежуючи всевладдя держави, поширюючи принцип рівноправності на все більше коло осіб та відносин між ними. Часто саме боротьба за права людини, за нові й нові ступені свободи ставала каталізатором широкомасштабних змін у суспільно-політичному житті тієї чи іншої країни, вела до нового осмислення ролі людини в її відносинах із суспільством та державою [1, с. 8].

Права людини відображені у численних міжнародних актах: Загальній декларації прав людини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права тощо. Своєю чергою, ч. 2 ст. 3 Конституції України закріплено, що «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [2].

Конституція України містить низку програмних для захисту прав людини положень передусім про те, що людина, її права і свободи є найвищою цінністю, а визнання, дотримання та захист прав і свобод людини та громадянина – обов'язок держави (ст. 3

Конституції України (далі – КУ)), а також про гарантованість державою прав та свобод людини та громадянина (ч. 2 ст. 22 КУ), визнання постійно діючого характеру прав і свободи людини і громадянина, що визначає їхні ролі для змісту та застосування законів, діяльності законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, забезпечення цих прав та свобод правосуддям [2].

Конституцією України встановлені межі можливого «вторгнення» держави у сферу свободи громадян, які встановлюють певні перешкоди, проти свавілля діючих інститутів держави стосовно особистості.

Незважаючи на значні зусилля, які вживає держава, існує низка проблем правозабезпечувальної та правозахисної діяльності, що не втратили своєї актуальності дотепер.

Головною проблемою, що потребує вирішення за допомогою радикального перетворення правотворчої та правозастосовчої діяльності в сучасній Україні, є створення умов для реалізації всіх складових правового статусу особистості, який має комплексний (міжгалузевий) характер і передбачає формування дієвого державно-правового механізму та активізації інститутів громадянського суспільства в цьому напрямі.

Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX, в Україні було введено воєнний стан у зв'язку з повномасштабним вторгненням на територію України та актом збройної агресії з боку збройних сил російської федерації.

Зі введенням воєнного стану відбулись певні обмеження прав людини з метою запобігання їх порушенню, як-от: свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом, та ін. Своєю чергою, Конституція України визначає вичерпний перелік прав, які можуть бути обмежені у разі введення воєнного стану, що забезпечує жорсткий державний контроль за дотриманням інших прав людини, – такі, які обмеженню не підлягають: право на життя, на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканність, на громадянство, на захист прав і свобод у суді та ін. [3, с. 79].

Ракетні обстріли з боку російської федерації об'єктів цивільної інфраструктури, терор та напади на населення й активні бойові дії на значній території держави призвели до великої кількості кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, а також миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, що має наслідком систематичне порушення прав і свобод людини та громадянина. Тисячі цивільних осіб убиті або поранені; мають місце факти зникнень, застосування тортур, жорстокого поводження, посягання на особисту гідність, сексуального насильства, і це далеко не повний перелік порушень прав українського народу. Починаючи з 24 лютого 2022 р. і дотепер російська федерація постійно вчиняє геноцид українського народу, воєнні кримінальні правопорушення та злочини проти людства; прикладом можуть слугувати такі міста України, як Маріуполь, Ізюм, Ірпінь, Буча, Бородянка, Балаклея, Куп'янськ тощо. Деякі міста України (Бахмут, Авдіївка, Маріуполь тощо) повністю «стерті з лиця землі».

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30–34, 38, 39, 41–44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені (пункт 3 Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні»).

Військове командування може встановлювати заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, особливий режим в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів, перевірку документів в осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України.

Під час воєнного стану може бути запроваджена комендантська година – тобто заборона перебування на вулицях в певний час доби без спеціальних дозволів. Під час воєнного стану громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку у Міністерстві оборони України, Служби безпеки України чи Службі зовнішньої розвідки, може заборонятися змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу

військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпеки України чи Служби зовнішньої розвідки, для них може обмежуватися проходження альтернативної (невійськової) служби.

Під час дії воєнного стану може примусово відчужуватися майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку (Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»).

Серйозною перешкодою на шляху забезпечення та захисту прав та свобод людини є події та чинники, що відображають особливості сучасного історичного періоду: повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України, виїзд з України тисяч її громадян до інших держав, руйнування цивільної інфраструктури (житлових будинків, адміністративних будівель, парків тощо), політична та економічна криза тощо.

1. Бисага Ю. М., Палінчак М. М., Бєлов Д. М., Данканич М. М. Права людини. Ужгород : Ліра, 2003. 189 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Толкачова І. А. Проблеми забезпечення прав людини в Україні в умовах війни. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 2–4. С. 78–81.
4. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
6. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24 лютого 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.
7. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 573. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-п#Text>.
8. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 753. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011-п#Text>.
9. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1456. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-п#Text>.

УДК 316.4.066

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/151-153

Наталія КОМИХ

доцент кафедри
гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат соціологічних наук, доцент

Лариса КОЛІСНИК

завідувач аспірантури і докторантури
доцент кафедри історії та політичної
теорії НТУ «Дніпровська політехніка»,
кандидат соціологічних наук

ДОВІРА ЯК РЕСУРС ЗГУРТУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ (ТЕОРЕТИЧНА МАТРИЦЯ АНАЛІЗУ)

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну минуло два роки. В українському суспільстві відбулися тектонічні соціальні процеси, що, безумовно, назавжди змінили його майбутнє. Наукова спільнота згуртувалась навколо досліджень актуальних